

ZPRÁVA ZE ZAHRANIČNÍ CESTY - LIBER 2025

Mgr. Yuliia Leshchenko, Ústřední knihovna UK

Místo a datum konání: Lausanne, Švýcarsko | 2.–4. července 2025

Průběh konference a program

Celý program konference je [zde](#).

Zahajovací přednášky a keynote řečníci:

Během konference zazněly tři inspirativní keynote přednášky, které v rámci plenárních sekcí nabídly strategické úvahy o budoucnosti knihoven v kontextu otevřené vědy, umělé inteligence a udržitelného rozvoje:

- **Frédéric Kaplan** (ředitel Institutu digitálních humanitních věd a College of Humanities, EPFL) se ve svém příspěvku věnoval potenciálu knih jako informačního zdroje pro trénování budoucích jazykových modelů. Upozornil na to, že současná umělá inteligence pracuje především s webovými texty, zatímco rozsáhlé vědecké uchované v knihách zůstává nevyužito. Knihovny podle něj mohou sehrát klíčovou roli v překlenutí tohoto „epistemického dluhu“.
- **Thanos Giannakopoulos** (hlavní knihovník Knihovny Daga Hammarskjölda při OSN) hovořil o tom, jak knihovny přispívají k naplňování Cílů udržitelného rozvoje (SDGs) prostřednictvím otevřeného přístupu k datům, podpory informační integrity a budování důvěryhodných znalostních systémů. Vyzval k aktivnímu zapojení knihoven do transformace digitálního prostředí ve prospěch rovnosti, dostupnosti a vědecké participace.
- **Kimberly C. Doell** (environmentální psychologka a vedoucí výzkumné skupiny ECo, Univerzita v Kostnici) se zaměřila na roli lidského chování ve vztahu k informacím, vědě a klimatu. Ve svém vystoupení poukázala na to, jak knihovny mohou podporovat

kritické myšlení, odolnost vůči dezinformacím a kolektivní porozumění, které je základem pro udržitelná rozhodnutí.

Tyto přednášky podtrhly hlavní téma konference: knihovny jako aktivní aktéři v řešení globálních výzev prostřednictvím otevřenosti, inovací a spolupráce, a nabídly cenné impulzy k reflexi i diskusi napříč celým programem.

Společný program – nepřekrývající se sekce

Kromě paralelních sekcí a workshopů probíhaly i společné plenární bloky určené pro všechny účastníky konference. Mezi nimi zaujala například sekce „National Insights | Europe in miniature: Switzerland as a laboratory for library cooperation“, kde vystoupili zástupci švýcarských knihovnických institucí. Prezentovali specifika decentralizovaného švýcarského prostředí, v němž knihovny dlouhodobě rozvíjejí úspěšné modely spolupráce napříč kantony a institucemi. Diskuze nabídla inspiraci pro přenositelné principy do dalších evropských kontextů.

Významnou událostí byla také plenární diskuze „Round Table: Indigenous Knowledges and Ways of Knowing“, která přinesla pohledy knihovníků z Kanady, Austrálie a Finska na zapojování znalostí původních obyvatel do knihovnických služeb a politik. Témata zahrnovala otázky vlastnictví, autorských práv, přístupu ke zdrojům a respektování různorodých epistemologií. Panel podnítl otevřenou diskuzi o roli knihoven v podpoře kulturní rozmanitosti a dekolonizaci znalostních infrastruktur.

Společný rámec programu uzavřela „LIBER Awards Session“, v níž byly oceněny tři inovativní projekty. Mezi oceněnými byly iniciativy zaměřené na rozvoj lidrovských sítí, využití umělé inteligence v knihovnách a integraci datových služeb v rámci kulturního dědictví. Tato sekce nabídla inspirativní příklady a uznání pro přístupy, které kombinují inovace, spolupráci a odpovědnost.

1. den – Středa 2. července 2025

V rámci dopoledního bloku paralelních sekcí jsem se zúčastnila Parallel Session 1: Artificial Intelligence for/in/and Research Libraries I, která představila konkrétní aplikace AI v knihovnách.

Zaujala mě prezentace Marie Buesink z KB National Library of the Netherlands, která představila nástroj *Retro Tool* pro automatizovanou katalogizaci rozsáhlého fondu dosud nezařazených publikací pomocí OCR a LLM. Inspirativní byl důraz na etické využívání AI a odmítání komerčních nástrojů, které mohou být trénovány na nelegálně získaných datech.

Odpoledne jsem navštívila **posterovou sekci**, kde mě zaujal poster z NTK Praha o AI literacy knihovníků, i několik zahraničních příkladů integrace generativní AI do vzdělávání.

2. den – Čtvrtek 3. července 2025

Účastnila jsem se Parallel Session 10: Artificial Intelligence for/in/and Research Libraries III, která nabídla tři inspirativní příklady, jak mohou knihovny využívat umělou inteligenci ke zviditelnění sbírek, podpoře informační gramotnosti i inovaci uživatelské zkušenosti.

Zaujaly mě zejména tyto příspěvky:

Podpora odpovědného využívání generativní AI (KU Leuven) – Johan Philips, vedoucí centra pro správu výzkumných dat a otevřenou vědu, prezentoval institucionální přístup KU Leuven k začlenění AI do akademického prostředí. Představil vícestupňový model podpory uživatelů a důraz na kritickou informační gramotnost, ve kterém knihovníci vystupují jako klíčoví mediátoři mezi nástroji umělé inteligence a akademickou komunitou. Jeho příspěvek ukázal, že knihovny mohou aktivně formovat pravidla pro bezpečné a odpovědné používání AI ve výzkumu i výuce.

Holo-vitrína jako AI knihovník (TU Delft) – Alice Motta Maia Bodanzky a Marieke Sjerps představily kreativní projekt TU Delft Library, který spojuje fyzický prostor knihovny s digitální interakcí. Studenti zde mohou naskenovat knihu a prostřednictvím holografického rozhraní získat „kariérní predikci“ podle obsahu knihy. Cílem je motivovat k objevování sbírek a překonávat bariéry vstupu do knihovního prostředí. Projekt ukázal, jak lze zapojit AI hravým a nízkoprahovým způsobem.

Digitalizace lístkových katalogů pomocí AI (Švédsko) – tým knihovníků z univerzit v Uppsale, Lundu a Göteborgu (Karin Byström, Åsa Forsberg, Markus Nølgren) sdílel zkušenosti s využitím AI pro převod historických lístkových katalogů do online prostředí. Příspěvek nabídl pohled na technické výzvy, výběr vhodných modelů a spolupráci s národní knihovnou. Cílem projektu je zviditelnit nedostupné části sbírek a posílit možnosti sdílení mezi knihovnami.

Tato sekce ukázala, že knihovny nejen reagují na vývoj technologií, ale také aktivně přetvářejí vlastní role v digitálním ekosystému – od poskytovatelů přístupu k informacím po partnery ve výuce, výzkumu i vývoji nových služeb.

Networking Power Session

3. den – Pátek 4. července 2025

Účastnila jsem se Parallel Session 12: Monitoring and Assessment of Open Research II, která se věnovala tomu, jak různé instituce sledují a vyhodnocují otevřený výzkum – ať už z pohledu národních knihoven, univerzit nebo tvůrců politik.

Zaujaly mě hlavně tyto tři příspěvky:

- **Služby pro výzkumníky na webech národních knihoven (Národní a univerzitní knihovna v Záhřebu)** – Dolores Mumelaš a Ivana Matijević zkoumaly, co všechno evropské národní knihovny nabízejí vědcům online. Ukázalo se, že mezi knihovnami jsou velké rozdíly – některé mají přehledné služby přímo pro výzkumníky, jinde je to trochu schované nebo chybí úplně. I tohle je ale důležitý pohled, protože knihovny mají potenciál být silným partnerem ve vědě.
- **KPI jako nástroj kulturní změny (Hasselt University)** – Ulrike Kenens ukázala, že metriky v otevřené vědě nemusí sloužit jen ke kontrolování, ale mohou aktivně **měnit institucionální kulturu**. Na jejich univerzitě KPI slouží k tomu, aby se otevřenost stala přirozenou součástí prostředí – ne něco, co se musí „plnit“, ale co dává smysl a motivuje.
- **Implementace Barcelonské deklarace (Sorbonna)** – Amélie Church a Pascale Pauplin popsaly, jak Sorbonna přechází na otevřené výzkumné informace. Znamená to hlavně opouštění uzavřených komerčních databází a budování vlastních

otevřených systémů. Jejich příspěvek byl praktický a inspirativní – ukázal, že i velká univerzita může jít cestou otevřenosti, pokud má jasný plán a vůli.

Celkově to byla moc zajímavá sekce – propojující data, strategie i reálný kulturní posun. Bylo fajn vidět, že **otevřená věda není jen o technologiích**, ale hlavně o lidech, hodnotách a spolupráci.

Doprovodný program – návštěva knihovny EPFL v Rolex Learning Centre

Po skončení oficiálního programu jsem se 4. července zúčastnila exkurze do **EPFL Library v Rolex Learning Centre**. Návštěva této ikonické budovy (navržené studiem SANAA) byla nejen architektonickým zážitkem, ale přinesla také inspiraci z hlediska prostorového uspořádání knihovnických služeb, designu pro různé typy uživatelů a propojení s inovativními vzdělávacími metodami.

Centrum je příkladem, jak lze knihovnu pojmout jako multifunkční prostor, který podporuje nejen individuální studium, ale i komunitní setkávání, interdisciplinaritu a experimentální přístupy k výuce.

Shrnutí a přínos účasti

Konference LIBER 2025 přinesla cenné vhledy do aktuálních témat – od implementace AI nástrojů, přes hodnocení otevřeného výzkumu až po strategii zapojování knihoven do společensky relevantních projektů.

Získané poznatky plánuji dále využít při:

- metodickém rozvoji podpory autorů v oblasti APC,
- přípravě podkladů pro knihovní web o AI a otevřené vědě,
- rozvoji konceptu občanské vědy v rámci univerzitních knihoven.

Cesta na konferenci a zpět

Na cestu do Švýcarska jsme vyrazili brzy ráno přímým letem společností EasyJet z Prahy do Ženevy – odlet byl kolem 8:00 a let dorazil dokonce s mírným předstihem. Jelikož do Lausanne neexistuje přímé letecké spojení, zvolili jsme právě Ženevu jako výchozí bod.

Po příletu jsme se hned vydali vlakem do centra Ženevy, kde jsme využili čas k prozkoumání města. Navštívili jsme několik zajímavých míst v okolí jezera a historického centra a dopřáli si obědovou pauzu.

Pohled na město Lausanne z náměstí s nejvyšším kostelem (katedrálou) ve městě – katedrálou Notre-Dame de Lausanne.

Ubytování v Lausanne jsme dosáhli večer opět vlakem – cesta vedla podél Ženevského jezera a nabídla nádherné výhledy.

Konference se konala v těsné blízkosti jezera, takže jsme po celodenním programu mohli trávit čas u vody a „zchladit se“ po náročném a horkém dni. Celkově bylo ve Švýcarsku velmi teplé počasí, proto jsme ocenili příjemně klimatizované prostředí univerzitní budovy Anthropole, kde konference probíhala.

Konferenční místnost

Cestu zpět jsme absolvovali 5. července večer – let byl s krátkým přestupem v Curychu. I díky tomu jsme měli ještě během dne prostor pro další aktivity. Já osobně jsem využila čas k odpočinku v parku u Ženevského jezera, abych zakončila pobyt v klidném tempu a v příjemném prostředí.